ECONSTOR
Make Your Publications Visible.

A Service of
ZBW
Leibniz-Informationszentrum Wirtschaft
Leibniz Information Centre for Economics

Olesen, Finn

Working Paper

Isi Grünbaum: Den politiske økonom

IME Working Paper, No. 41

Provided in Cooperation with:
Department of Environmental and Business Economics (IME), University of Southern Denmark

Suggested Citation: Olesen, Finn (2003) : Isi Grünbaum: Den politiske økonom, IME Working Paper, No. 41, University of Southern Denmark, Department of Environmental and Business Economics (IME), Esbjerg

This Version is available at:
https://hdl.handle.net/10419/83116

Standard-Nutzungsbedingungen:

Die Dokumente auf EconStor dürfen zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden.

Sie dürfen die Dokumente nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, öffentlich zugänglich machen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Sofern die Verfasser die Dokumente unter Open-Content-Lizenzen (insbesondere CC-Lizenzen) zur Verfügung gestellt haben sollten, gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der dort genannten Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

Terms of use:

Documents in EconStor may be saved and copied for your personal and scholarly purposes.

You are not to copy documents for public or commercial purposes, to exhibit the documents publicly, to make them publicly available on the internet, or to distribute or otherwise use the documents in public.

If the documents have been made available under an Open Content Licence (especially Creative Commons Licences), you may exercise further usage rights as specified in the indicated licence.

WWW.ECONSTOR.EU

Mitglied der Leibniz-Gemeinschaft

Isi Grünbaum:
den politiske økonom

Finn Olesen

Maj 2003

Alle rettigheder forbeholdes instituttet (IME). Mekanisk eller fotografisk gengivelse af dette WORKING PAPER eller dele heraf er uden instituttets skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget heraf er uddrag til anmeldelser.

© Syddansk Universitet, Esbjerg og forfatteren, 2003.

Redaktør: Eva Roth

Institut for Miljø- og Erhvervsøkonomi
IME WORKING PAPER 41/03

ISSN 1399-3224

Finn Olesen
Institut for Miljø- og Erhvervsøkonomi
Syddansk Universitet, Esbjerg
Niels Bohrs Vej 9-10
6700 Esbjerg
Tlf.: 6550 1514
Fax: 6550 1091
E-mail: finn@sam.sdu.dk

Abstract

Isi Grünbaum er kendt for sit livslange arbejde med den politiske økonomi. I dette forsøgte han på marxistisk økonomisk baggrund at beskrive de økonomiske sammenhænge og udviklingstræk af en kapitalistisk markedsøkonomi. På mere traditionel økonomisk vis bidrog han dog også med tre makroøkonomiske arbejder fra 1939, 1940/41 og 1942, som i deres indhold bærer mange keynesianske kendetegn. Dermed kan man sige, at Isi Grünbaum, om end med en kortvarig og blot periferisk tilknytning, bidrog til udbredelsen af den nye keynesianske tankegang i Danmark.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning 7
2. Overopsparingsproblemet 7
3. Om økonomisk træghed 10
4. Bestemmelse af en monetær ligevægt 11
5. Konklusion 15
6. Litteratur 17
Appendiks 19

1. Indledning

Om nogen fremstår Isi Grünbaum (1908-89)[1] som faderskikkelsen inden for den marxistiske økonomi i Danmark. Igennem hele sit liv arbejdede han for udbredelsen af socialismen; jf. f.eks. Grünbaum (1988); dels i sit politiske arbejde dels som skribenten af mange teoretiske bidrag til den politiske økonomi; jf. Kock (1989).[2] Hvor interessant Grünbaums arbejde inden for dette felt end måtte være, skal nærværende note alene beskæftige sig med tre bidrag fra 1939, 1940/41 og 1942, hvori han på en mere traditionel økonomisk teoretisk vis om end med en marxistisk økonomisk inspiration forholdte sig til problemstillingen omkring en decentral og individstyret markedsøkonomis tilsyneladende indbyggede tendens til krise. Herved deltog Grünbaum om end på sidelinien til udbredelsen af de nye keynesianske ideer i Danmark. Formålet med nærværende note er således primært at forsøge at afdække indholdet i disse tre arbejder, jævnfør afsnit 2-4, og sekundært at se disse i relation til andre samtidige danske bidrag til udviklingen og udbredelsen af den begyndende keynesianske revolution.[3]

2. Overopsparingsproblemet

Med udgangspunkt i 1920'ernes og 1930'ernes økonomiske kriser formulerede keynesianismen tesen om den effektive efterspørgsel; jævnfør kapitel 3 i **The General Theory**. Men som påpeget indledningsvist i Grünbaum (1939) havde

1 Søn af en jødisk polak, der var flygtet fra Zartidens pogromer i 1905 til København. Cand. polit. i 1933 og derefter ansat i finansministeriet. En karriere der med kommunisternes illegalitet fra juni 1941 blev midlertidig afbrudt, idet Isi Grünbaum som medlem af DKP blev tvunget til at gå under jorden. Efter krigen blev han i en periode dybt optaget af forskelligt politisk arbejde i DKP. I 1955 kom Grünbaum til Hjørring, hvor han blev ansat som amtsforvalter. Fra 1966 var han amtsforvalter i Frederiksborg. Endelig var han fra 1973 og indtil sin pensionering i 1975 amtsskatteinspektør i Hillerød. For en uddybende belysning især af Isi Grünbaums politiske arbejde kan der henvises til Grünbaum (1988).

2 For en samlet fremstilling af den politiske økonomi kan der f.eks. henvises til Grünbaum (1970).

3 Nærværende note skal således ses i sammenhæng med et forskningsprojekt omhandlende danske bidrag til især den keynesianske revolution, hvoraf især Jens Warming, Jørgen Pedersen og Jørgen H. Gelting må siges at have været de vigtigste bidragsydere; jf. f.eks. Olesen (2003, 2001 & 2000).

Marx tænkt i analoge baner. Også han fandt, at den samlede efterspørgsel i en kapitalistisk økonomi kan være for lille til at sikre, at en fuld beskæftigelsessituation fremkaldes. Og i en sådan situation er Says lov ikke gældende; den samlede opsparing i samfundet er for stor, og kronisk arbejdsløshed bliver resultatet heraf. Ikke alene er opsparings- og investeringsbeslutningerne to adskilte processer, i den forstand, at de ofte foretages af forskellige personer; også de finansielle institutioner kan selvstædigt påvirke processerne i negativ retning, påpeges det.[4]

Dernæst behandles lønnens duale karakter: dels repræsenter en lønforhøjelse en potentiel efterspørgselsstigning som en øget indkomst hos lønmodtagerne dels en omkostningsstigning for producenterne. Mens det første aspekt naturligvis virker positivt ind på arbejdsløshedens bekæmpelse, forværrer det andet aspekt isoleret set virksomhedernes konkurrenceevne med fastholdt eller stigende arbejdsløshed til følge.

I sin belysning af efterspørgselsaspektet inddrager Grünbaum en figur til illustration af multiplikatorprocessen; jf. appendikset. Af denne fremgår det, at aktiveringen af en forholdsvis lille mængde overopsparing – hvor altså den samlede efterspørgsel er mindre end produktionsniveauet svarende til fuld beskæftigelse – afstedkommer en forholdsvis stor tilvækst i produktionen og dermed beskæftigelsen. Og i sin beskrivelse af forløbet er Grünbaum helt på det rene med, at en sådan ekspansion af økonomien er betinget af ledige ressourcer (in casu arbejdskraft), ellers ville der jo ikke foreligge en situation med såkaldt latent overopsparing. Er der ikke tilstrækkeligt mange ledige ressourcer til stede, vil et initialt stød til efterspørgslen derfor have en reduceret samlet produkti-

4 Jf. eksempelvis Grünbaum (1939:246), hvor renteændringernes ligevægts skabende kræfter m.h.t. at etablere overensstemmelse med opsparings- og investeringsønskerne beskrives på følgende vis: ”*Fra et vist punkt støder rentenedsættelse paa hurtigt voksende modstand, navnlig fra rentierklassen, repræsenteret ved storbankerne, der føler deres interesser truede. Jo mere trægt en rentenedsættelse sætter sig igennem, jo mere sandsynligt bliver det, at den første virkning af øget opsparing – deficit i effektiv efterspørgsel og pres nedad paa produktionen – kommer til at overveje og overhovedet forhindre den anden virkning – rentenedsættelse – i at indtræde*”.

onsmæssig effekt.[5] Og med denne argumentation er Grünbaum helt på linie med en af samtidens største danske keynesianske foregangsmænd: Jens Warming; jf. Olesen (2003), om end Grünbaum på ingen måde her eller andetsteds henviser til Warming (hvilket endnu en gang blot yderligere synes at bevidne Warmings totale isolation hos sine danske samtidige). Hos begge forfattere er det den passive opsparing (latent overopsparing), som er skurken i den økonomiske krisefortælling. Aktiver denne opsparing, og økonomien vil ekspandere på en selvfinansierende vis, er deres grundlæggende synspunkt, jf. Grünbaum (1939:254) hvor det siges, at: "***multiplikatorprocessen altid netop skaber saa stor overskudsopsparing, som svarer til, hvad primærforanstaltningen sluger****, saa at opsparingen overhovedet ikke gaar ned*". Men formentlig forløber multiplikatorprocessen så trægt, at i hvert faldt noget af finansieringsbehovet optræder som et aktuelt problem, førend ekspansionens afledte opsparing har indfundet sig. Sker dette, må banksektoren træde til med den nødvendige, midlertidige likviditet for at sikre, at kreditvilkårene i samfundet ikke strammes gennem rentestigninger.

Ligevægten i økonomien, som kan være en stabil underbeskæftigelsesligevægt helt analogt med analysen hos Keynes (1936) kapitel 3, afhænger gennem opsparingen dels af indkomstfordelingen i samfundet dels af den enkeltes opsparingsvilje, argumenterer Grünbaum (1939:253): "*Tænker vi os en forhøjelse af den samlede arbejdsindtægt og formindskelse af profitindtægterne udaf en given totalindtægt, vil opsparingen aftage relativt ... og skæringspunktet mellem effektiv efterspørgsel og totalproduktion skydes ud til højre, svarende til en større samlet beskæftigelse*". En sådan, marxistisk set velkommen, argumentation betinger dog, at forbrugstilbøjeligheden er større for arbejds- end for profitindkomsternes vedkommende. En forudsætning, som synes plausibel, 1930'ernes økonomiske forhold taget i betragtning. Og netop derfor kan en ge-

5 Jf. Grünbaum (1939:252): "*Det er klart, at det alene er existensen af overopsparingsdeficitet i den effektive efterspørgsel, der kan forklare, at totalproduktionen overhovedet kan øges ved skabelse af en "extra" efterspørgsel, hvad enten denne tænkes i form af øget investeringsvirksomhed eller forhøjet konsum. Findes der* ***ikke*** *latent overopsparing, vil nemlig finansieringen af de øgede investeringer eller det øgede konsum formindske den effektive efterspørgsel paa ét punkt lige saa meget, som investeringerne eller konsumforhøjelsen øger den paa et andet punkt*".

nerel lønforhøjelse – *ved at profitindtægter ved forhøjelse af reallønnen forvandles til arbejdsindtægter* – generere den efterlyste tilvækst i samlet efterspørgsel med en øget produktion og beskæftigelse til følge, med mindre profitnedgangen ikke fremkalder en for negativ investeringsreaktion hos producenterne, eller omkostningsaspektet ved en lønforhøjelse vejer for tungt ind på den givne produktionens fortsatte rentabilitet, påpeger Grünbaum.[6] Når konjunkturopgangen for alvor har bidt sig fast, vil dette formentlig fremkalde positive profitforventninger på grund af en bedre kapacitetsudnyttelse og tendens til stigende priser. Dette vil af sig selv påvirke investeringsdannelsen positivt og fastholde konjunkturfremgangen, der derved bliver en selvforstærkende proces. På sigt vil de gode konjunkturer dog have en tendens til at ophøre, og senere vil en konjunkturnedgang formentlig indtræde blandt andet som følge af svækkede investeringsincitamenter (kapitalopbygningen har reduceret profitten pr. enhed, ligesom konsumgode-efterspørgslen ikke længere kan holde trit med konsumgode-produktionen). Netop herved får Grünbaum beskrevet konjunkturudviklingens cykliske tendenser; jf. Grünbaum (1939:258-60).

3. Om økonomisk træghed

I oktober 1940 holdt Isi Grünbaum et foredrag i Socialøkonomisk Samfund med titlen "Økonomisk træghed og langtidsanalysen". Dette foredrag, som efterfølgende blev udgivet, bygger videre på tankegangen i artiklen fra 1939. I sig selv indeholder bidraget ingen væsentlige nye elementer. På ny diskuteres problemet med den latente overopsparing og main stream tankegangens bud på en tilpasningsproces: er S > I, bør renten give sig i nedadgående retning, hvorved investeringerne vokser, mens opsparingen samtidig falder, med et stigende forbrug til følge. Men dette sker ikke nødvendigvis på grund af nogle indbyggede træghedsmekanismer i det økonomiske system, hvorfor en stabil underbeskæftigelsesligevægt kan etablere sig i stedet for det forudsagte optimale udfald med

6 Og netop lønstigningens omkostningsaspekter er temaet for sidste del af 1939-artiklen, jf. Grünbaum (1939:326-53). Heri forsøges blandt andet problemet med faktorsubstitution – hvad er konsekvenserne af, at den relativt set dyrere arbejdskraft forsøges substitueret med mere realkapital? – belyst. Derudover gives der en omfattende, og uendelig træg, fremstilling af forskellige profitaspekter.

beskæftigelse af alle ledige ressourcer i samfundet. Som træghedsmekanismer påpeges lønnen, profitten og renten blandt andet gennem en diskussion af Keynes' specielle fokus på rentetrægheder, hvor renten siges ikke at kunne falde under et vist niveau (likviditetsfælden). Selv mener Grünbaum, at det snarere må være profittrægheden som skal sættes "*i Spidsen til Forklaring af den strukturelle Overopsparing, idet det som foran omtalt er Profitkravets relative Fasthed, der standser den kumulative Udvikling i Investeringerne m.v. i Konjunkturforløbet og derved blandt andet forhindrer en fortsat Expansion paa Grundlag af en for Konsumet gunstigere Indkomstfordeling*"; Grünbaum (1941:24-25). Alt i alt er fremstillingen i sig selv træg læsning,[7] og ikke altid lige klar i sit faktuelle indhold, hvorfor det giver ganske god mening, at den ikke blev accepteret til publicering i Nationaløkonomisk Tidsskrift.

4. Bestemmelse af en monetær ligevægt

Under sin illegalitet skrev Grünbaum i 1942 en artikel, som tog definitionen af en monetær ligevægt op til diskussion (helt præcist, at restriktionen "ex ante investering = ex ante opsparing" er en nødvendig, men ikke en tilstrækkelig, betingelse for korrekt at kunne definere en monetær ligevægt). Artiklen blev dog først offentliggjort tre år senere.[8] Som fremhævet af Kock (1989) må dette

7 Jf. f.eks. Grünbaum (1941:20 & 27): "***Sammenfattende*** *kan man sige, at de strategiske Langtidskategorier: Opsparingsvilje og Aflønningskrav faar deres Træghedsskalaer bestemt omkring det "lokale" og konjunkturelle Repetitionsnivo, og Langtidsligevægten indstiller sig saa ved Variation i Totalproduktionen, saaledes at der paa én Gang bliver Efterspørgselsligevægt (Opsparing = Investering) og Omkostningsligevægt (faktisk Aflønning = Aflønningskrav, der er saaledes ansatte, at de modstaaende Kravs Træghed er lige store) … De tre Aflønningskrav: Lønnen, Profitten og Rentefoden, bestemmes som tidligere nævnt ved deres indbyrdes Træghedsforløb i det typiske Konjunkturforløb, hvor de hver for sig med visse Trægheder paavirkes af Udviklingen i Totalaktiviteten. Hele dette Forløb fæstner saa disse Indtægtskrav paa indbyrdes Nivoer, som er af saadanne Højder, at de relative Trægheder paa Grænsen tenderer til at være lige store*".

8 Jf. Grünbaum (1988:81) var det nok netop illegaliteten, som fik redaktøren af Nationaløkonomisk Tidsskrift, Carl Iversen, til i 1942 at udskyde artiklens offentliggørelse: "*Da jeg ikke så artiklen publiceret, tænkte jeg, hvad pokker, du kan da gå op og snakke med Iversen – en lille, lidt skæv, noget pertentlig, men ellers såmænd meget venlig mand – om der er noget i artiklen, han ikke synes om, vi er jo da kolleger! Men tak ska' du bare ha'! Da jeg havde ringet på, og han lukkede op og så hvem det var, var han ved at dejse om, han så på mig som om jeg var den*

bidrag ses som betydningsfuldt for udformningen af analysen i den senere inflationsteoretiske debat, som tog sit udspring i 1950'erne.[9] Lad os derfor i det følgende belyse indholdet af Grünbaum (1945) nærmere.

Indledningsvist defineres opsparingsoverskuddet – S-I – som: *Summen af de forventede Salg (af Vare og Faktorer) – Summen af de planlagte Køb (af Varer og Faktorer)*; Grünbaum (1945:101). Er et sådant overskud til stede i økonomien, må denne udvise et depressivt træk, idet samtlige salgsforventninger overstiger de forventede købsbeslutninger. Men er det nu hensigtsmæssigt at slå forventninger hidrørende fra vare- og faktormarkederne sammen? Har de ikke en forskellig indflydelse på producentens beslutningstagen og dermed for den økonomiske konjunkturudvikling?[10]

Er S > I, kan dette altså skyldes enten, (1) at producenternes salgsforventninger er for optimistiske (mens der er overensstemmelse mellem købs- og salgsønskerne hos produktionsfaktorerne) eller, (2) at faktorernes salgsforventninger overstiger producenternes planlagte køb af arbejdskraft og kapital (mens der nu er overensstemmelse mellem producenternes salgsforventninger og det, som de sælger). I det første tilfælde bliver producenterne skuffede. De realiserer en uønsket lageropbygning, hvilket til dem er et signal om, at de i den næste periode skal reduceres deres planlagte produktion og salgsforventninger. Gør de dette, vil økonomien kontraheres. I det andet tilfælde vil producenterne ikke umiddelbart have noget motiv for at ændre på deres produktionsplanlægning, idet de har realiseret deres salgsforventninger; en sådan situation benævner Grünbaum for en *pengeteoretisk Ligevægt*. Dermed fører opsparingsoverskuddet ikke

skinbarlige pest, og det eneste han kunne få frem var "gå, hvor vover De at komme her og udsætte os for en sådan fare!" og så lukkede han døren".

9 Således påpeges det teoretiske slægtskab mellem Grünbaum og Bent Hansens berømte bog fra 1951 **A Study in the Theory of Inflation**, men de tilhørte jo også den samme kreds af økonomer i slutningen af 1930'erne og begyndelsen af krigen; jf. Grünbaum (1988). Om netop betydningen af at opdele købs- og salgsønskerne på vare- og faktormarkederne skriver Hansen (1951:34): "*The significance of this special, but very natural divison of purchases and sales was first pointed out by I. Grünbaum*".

10 Som Grünbaum (1945:102) beskriver det: "*At f.eks. Arbejdernes Forventninger skuffes med Hensyn til, hvad de venter at tjene, har ingen* ***direkte*** *Indflydelse paa, om Produktionen i næste*

umiddelbart til, at de økonomiske konjunkturer forværres. Som Grünbaum (1945:103) påpeger, kan vi endda have en situation, hvor S > I, og hvor økonomien samtidig ekspanderer (*nemlig, hvis Faktorernes Indkomstforventninger overstiger Driftsherrernes tilsvarende Udbetalingsplaner* ***med mere,*** *end Varekøbernes Planer overstiger Driftsherrernes Salgsforventninger*). I denne situation oplever producenterne således en uønsket lagernedgang, som får dem til at udvide produktionen i næste periode.

Formelt kan overopsparingsrelationen formuleres som:

$$[S > I] = ({}^{E}Q^{S}_{t,\,t+1} - {}^{E}Q^{D}_{t,\,t+1}) + ({}^{E}L^{S}_{t,\,t+1} - {}^{E}L^{D}_{t,\,t+1}) + ({}^{E}K^{S}_{t,\,t+1} - {}^{E}K^{D}_{t,\,t+1}) > 0 \qquad (1)$$

Hvor Q betegner forventet produceret og efterspurgt varemængde, L og K henholdsvis forventet udbudt og efterspurgt mængde arbejdskraft og kapital. Alle tre for perioden t til t+1. Slås faktorernes købs- og salgsønsker sammen, fremkommer relation (2):

$$[S > I] = ({}^{E}Q^{S}_{t,\,t+1} - {}^{E}Q^{D}_{t,\,t+1}) + ({}^{E}YF^{S}_{t,\,t+1} - {}^{E}YF^{D}_{t,\,t+1}) > 0 \qquad (2)$$

I et mere dynamisk perspektiv må vare- og faktormarkederne naturligvis spille sammen på en interdependent vis. Med et rekursivt adfærdsmønster kan relationerne (3) til (5) således opstilles:

$${}^{E}Q^{D}_{t,\,t+1} = f_1[YF^{D}_{t-1,\,t}] \qquad (3)$$
$${}^{E}Q^{S}_{t,\,t+1} = f_2[{}^{E}Q^{S}_{t-1,\,t} - Q^{S}_{t-1,\,t}] \qquad (4)$$
$$YF^{D}_{t,\,t+1} = f_3[{}^{E}Q^{S}_{t,\,t+1}] \qquad (5)$$

med følgende afledte:

$$\partial f_1 / \partial YF^{D} > 0 \qquad (6)$$
$$\partial f_2 / \partial ({}^{E}Q^{S} - Q^{S}) < 0 \qquad (7)$$
$$\partial f_3 / \partial {}^{E}Q^{S} > 0 \qquad (8)$$

Periode skal udvides eller indskrænkes … hvorimod Driftsherrernes skuffede Forventninger virker direkte ind paa Produktionen".

Er der i perioden (t,t+1) en pengeteoretisk ligevægt, men skuffede salgsforventninger på faktorsiden, vil dette i perioden (t+1,t+2) betinge et fald i forventet efterspurgt varemængde, hvorved med uændret forventet produceret varemængde vi får fremkaldt en uligevægt i form af excess supply. Producenternes reaktion herpå er en mindre planlagt produktion og dermed også en reduceret forventet faktorefterspørgsel. I perioden (t+2,t+3) vil således uligevægten på faktormarkederne tenderer at forstærkes (med mindre ${}^{E}YF^{S}$ reduceres med mere end ${}^{E}YF^{D}$, hvilket ikke forekommer videre plausibelt, idet producenternes helt traditionelt må forventes at være bedre gearet forventningsmæssigt end produktionsfaktorerne), mens det er mere uforudsigeligt, hvorvidt uligevægten på varemarkedet forstærkes eller formindskes (nok reduceres ${}^{E}Q^{S}$, men da faktorsiden har haft skuffede salgsforventninger, vil ${}^{E}Q^{D}$ nok også reduceres). Dermed kan der på sigt genereres en kompleks selvforstærkende negativ konjunkturudvikling i økonomien.[11] Selv forsøgte Grünbaum (1945:104-08) at illustrere tankegangen ved nogle taleksempler, som viste, dels at en ex ante overensstemmelse mellem I og S ikke nødvendigvis betinger ligevægt i økonomien, dels at en overopsparingssituation kan resultere i ligevægt, ekspansion eller kontraktion af den økonomiske aktivitet i samfundet.[12]

En monetær ligevægt betinger således hos Grünbaum kongruente totalforventninger (de tre parenteser i relation (1) er hver for sig nul). En sådan situation finder han ganske virkelighedsfjern, hvorfor han da også mener, at man bør lade være med at bruge termen (empirisk som teoretisk). Dermed må man også tage afstand fra tesen om de neutrale penge og forkaste tidligere tiders main stream tankegang, og i stedet for bør man anerkende, at *Pengeteori i moderne Forstand*

---

11 Eller med Grünbaum (1945:104) som opsamlende konkluderer: "*For den **givne Periode** er det alene Driftsherrernes Forventninger, der er afgørende for, om den skal ende med et Expansions- eller Kontraktions-Motiv. Men i hver given Situation skyldes Forholdet mellem ex ante Opsparing og ex ante Investering numerisk to Sæt Størrelser, der tenderer til at trække hver sin Vej, men hvoraf kun det ene Sæt (vedrørende Varer) bestemmer, om den **givne** Periode skal ende med et expansivt eller kontraktivt Motiv. Derfor kan det, at ex ante Investering = ex ante Opsparing, intet udsige herom*".

12 Jf. præciserende hos Grünbaum (1945:108): "*hvis vi har inkongruente Totalforventninger, saa er det **eneste**, som ex ante Investering = ex ante Opsparing udsiger, at vi **aldrig** kan have Ligevægt, men alt muligt andet*".

og Konjunkturteori [er] *to Sider af samme Spørgsmål, eller maaske snarere, de er det samme, eller burde være det samme*; Grünbaum (1945:114).

5. Konklusion

Som belyst i det ovenstående indeholder Grünbaum (1939, 1941 & 1945) i et større eller et mindre omfang elementer af et keynesiansk tilsnit, om end de nævnte bidrag har et marxistisk økonomisk teoretisk udgangspunkt. Carsten Kock ser derfor også Isi Grünbaums økonomiske arbejder som et forsøg på en brobygning mellem Karl Marx og John Maynard Keynes: "*The general theme in Grünbaum's works are the employment- and incomecreation aspects of the distribution struggle between the various classes and fractions in the capitalist economy ... a synthesis between Keynes and Marx – both in short run terms and growth terms*".[13] Især er hans argumentation m.h.t. effektiv efterspørgsel og muligheden af, at det økonomiske system kan realisere en stabil underbeskæftigelsesligevægt, helt i overensstemmelse med Keynes' egen analyse; jf. kapitel 3 i Keynes (1936).

Set i forhold til sin samtid var Grünbaum med sin fokusering på overopsparingsproblematikken mest på linie med Jens Warmings arbejder fra 1920'erne og 1930'erne; jf. Olesen (2003), og han kan i denne henseende siges at bygge videre på Warmings banebrydende ideer omkring den passive samfundsmæssige opsparing og hans multiplikatoranalyse af de økonomiske processers forløb i en indkomstdannelsesmæssig sammenhæng. Netop derfor virker det påfaldende, at Grünbaum ingen referencer overhovedet giver til bidrag fra Warmings hånd.

Af de her tre belyste bidrag er det endvidere artiklen fra 1942 omhandlende monetær ligevægt ved inkongruente forventninger, som må vurderes at stå stærkest teoretisk; jf. også fremstillingen hos Kock (1989). Det er da også denne, som har vakt mest opsigt og anerkendelse internationalt.

---

13 Jf. introduktionen til **Essays in Political Economy**, som indeholder Grünbaums kernebidrag fra 1939 og fremefter; nu oversat til engelsk og udgivet i 1981.

At Grünbaum dermed bidrog til den økonomiske forskning, om end marginalt inden for det keynesianske paradigme, er tydeligt. Alligevel gjorde han aldrig videnskabelig karriere.[14] Hans arbejde var først og fremmest embedsmandens hele livet igennem. Som sådan er det bemærkelsesværdigt, hvad han overkom, hvoraf de her tre belyste arbejder alene udgør en minimal, men alligevel betydningsfuld del af hans samlede forfatterskab.

14 Jf. Grünbaum (1988:90) havde han dog formentlig gerne selv set sig i rollen som en universitetsansat forsker: ”*Da krigen var forbi … dukkede spørgsmålet op: hvad nu? Hvad med mit liv? Jeg har altid haft hang til at drive videnskab, og da der netop var en universitetsassistentstilling ledig ved det statsvidenskabelige fakultet, henvendte jeg mig til professor Zeuthen, om jeg kunne få den? Alt hvad jeg fik ud af det, var at Zeuthen med sit jomfrunalske skæve smil og tilhørende fistelstemme sagde: ”Mon De ikke hellere skulle hellige Dem den politiske vej!” – så det var det*”.

6. Litteratur

[1] Grünbaum, Isi (1988): ”Da mit hår blev grønt”, Forlaget Tiden 1988.

[2] Grünbaum, Isi (1970): ”Kapitalismens politiske økonomi”, Forlaget Røde Hane 1970.

[3] Grünbaum, Isi (1945): ”Inkongruente forventninger og begrebet monetær ligevægt”, Nationaløkonomisk Tidsskrift 1945, pp. 100-18.

[4] Grünbaum, Isi (1941): ”Økonomisk Træghed og Langtidsanalysen”, København 1941.

[5] Grünbaum, Isi (1939): ”Lønforhøjelse som middel mod strukturel overopsparingsarbejdsløshed”, Nationaløkonomisk Tidsskrift 1939, pp. 242-60 & 326-53.

[6] Hansen, Bent (1951): ”A Study in the Theory of Inflation”, Reprints of Economic Classics. Augustus M. Kelley Publishers. New York 1968.

[7] Keynes, John Maynard (1936): ”The General Theory of Employment, Interest and Money”, Macmillan Cambridge University Press 1973.

[8] Kock, Carsten (1989): ”Isi Grünbaum – 1908-1989”, Nationaløkonomisk Tidsskrift 1989, pp. 124-35.

[9] Olesen, Finn (2003): ”Jens Warming: Den miskendte økonom”, Working Paper 39/03,IME, SDU.

[10] Olesen, Finn (2001): ”Jørgen Pedersen – An early Danish contributor to Keynesian Economics”, Journal of Post Keynesian Economics, No. 1 Fall 2001, pp. 31-40.

[11] Olesen, Finn (2000): “Jørgen Henrik Gelting – en betydende dansk keynesianer”, Working Paper 8/00, IME, SDU.

Appendiks

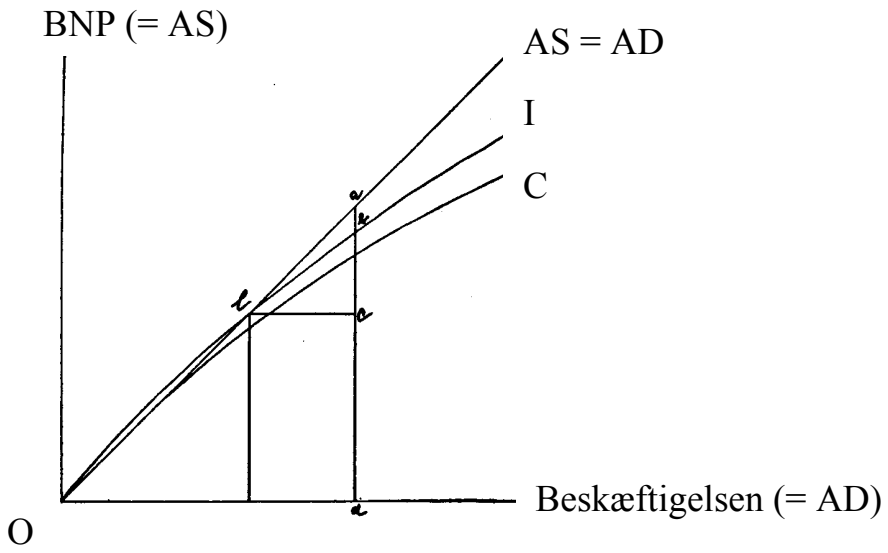

I Grünbaum (1939:251) forefindes ovenstående figur (her gengivet med ændrede betegnelser i forhold til den originale figur), der ækvivalerer et traditionelt 45^0-diagram, som i artiklen anvendes til at illustrere den makroøkonomiske tankegang med en forudsætning om et uforandret løn- og renteniveau. Lad x-aksen repræsenterer den samlede efterspørgselsside i økonomien målt ved beskæftigelsen i antal arbejdstimer, mens y-aksen viser den samlede produktion eller BNP. (AS=AD) linien er en 45^0-linie, OC udtrykker en makroforbrugsfunktion, forskellen mellem 45^0-linien og OC repræsenterer den samlede opsparing, mens endelig afstanden mellem OC og OI viser de samlede nettoinvesteringer.

Grünbaums pointe er nu den, helt analog med tankegangen i **The General Theory** kapitel 3 om effektiv efterspørgsel, at økonomien kan være i ligevægt uden, at der samtidig er sikret en fuld beskæftigelse (punkt e i figuren). Med mindre efterspørgslen i samfundet ekspanderes aktivt (eller negativt), er der intet motiv for at ændre på ligevægten, idet I = S. Eller med Grünbaum (1939:252) selv: "*Uden indgreb dannes ligevægten i e, hvor opsparing = investering. Tænker vi os nu, at vi ved en eller anden primærforanstaltning "udfylder" overopsparingen ab, skaber vi dermed afsætning for* ***hele*** *produktionen*

ad. Trækker vi den rette linje parallel med X-aksen gennem e, afskærer den ac = tilvæksten i totalproduktionen ved dette indgreb. "Udfyldningen" andrager ab, dens totale virkning ac, og den totale virkning af primærforanstaltningen bliver altsaa saa mange større end denne som den reciprokke værdi af overopsparingsbrøken paa grænsen ab/ac angiver".

Department of Environmental and Business Economics
Institut for Miljø- og Erhvervsøkonomi (IME)

IME WORKING PAPERS

ISSN: 1399-3224

Issued working papers from IME
Udgivne arbejdspapirer fra IME

No.		
1/99	Frank Jensen Niels Vestergaard Hans Frost	*Asymmetrisk information og regulering af forurening*
2/99	Finn Olesen	*Monetær integration i EU*
3/99	Frank Jensen Niels Vestergaard	*Regulation of Renewable Resources in Federal Systems: The Case of Fishery in the EU*
4/99	Villy Søgaard	*The Development of Organic Farming in Europe*
5/99	Teit Lüthje Finn Olesen	*EU som handelsskabende faktor?*
6/99	Carsten Lynge Jensen	*A Critical Review of the Common Fisheries Policy*
7/00	Carsten Lynge Jensen	*Output Substitution in a Regulated Fishery*
8/00	Finn Olesen	*Jørgen Henrik Gelting – En betydende dansk keynesianer*
9/00	Frank Jensen Niels Vestergaard	*Moral Hazard Problems in Fisheries Regulation: The Case of Illegal Landings*
10/00	Finn Olesen	*Moral, etik og økonomi*
11/00	Birgit Nahrstedt	*Legal Aspect of Border Commuting in the Danish-German Border Region*
12/00	Finn Olesen	*Om Økonomi, matematik og videnskabelighed - et bud på provokation*

13/00	Finn Olesen Jørgen Drud Hansen	*European Integration: Some stylised facts*
14/01	Lone Grønbæk	*Fishery Economics and Game Theory*
15/01	Finn Olesen	*Jørgen Pedersen on fiscal policy - A note*
16/01	Frank Jensen	*A Critical Review of the Fisheries Policy: Total Allowable Catches and Rations for Cod in the North Sea*
17/01	Urs Steiner Brandt	*Are uniform solutions focal? The case of international environmental agreements*
18/01	Urs Steiner Brandt	*Group Uniform Solutions*
19/01	Frank Jensen	*Prices versus Quantities for Common Pool Resources*
20/01	Urs Steiner Brandt	*Uniform Reductions are not that Bad*
21/01	Finn Olesen Frank Jensen	*A note on Marx*
22/01	Urs Steiner Brandt Gert Tinggaard Svendsen	*Hot air in Kyoto, cold air in The Hague*
23/01	Finn Olesen	*Den marginalistiske revolution: En dansk spire der ikke slog rod?*
24/01	Tommy Poulsen	*Skattekonkurrence og EU's skattestruktur*
25/01	Knud Sinding	*Environmental Management Systems as Sources of Competitive Advantage*
26/01	Finn Olesen	*On Machinery. Tog Ricardo fejl?*
27/01	Finn Olesen	*Ernst Brandes: Samfundsspørgsmaal - en kritik af Malthus og Ricardo*
28/01	Henrik Herlau Helge Tetzschner	*Securing Knowledge Assets in the Early Phase of Innovation*
29/02	Finn Olesen	*Økonomisk teorihistorie Overflødig information eller brugbar ballast?*
30/02	Finn Olesen	*Om god økonomisk metode – beskrivelse af et lukket eller et åbent socialt system?*
31/02	Lone Grønbæk Kronbak	*The Dynamics of an Open Access: The case of the Baltic Sea Cod Fishery - A Strategic Approach -*

32/02	Niels Vestergaard Dale Squires Frank Jensen Jesper Levring Andersen	*Technical Efficiency of the Danish Trawl fleet: Are the Industrial Vessels Better Than Others?*
33/02	Birgit Nahrstedt Henning P. Jørgensen Ayoe Hofff	*Estimation of Production Functions on Fishery: A Danish Survey*
34/02	Hans Jørgen Skriver	*Organisationskulturens betydning for vidensdelingen mellem daginstitutionsledere i Varde Kommune*
35/02	Urs Steiner Brandt Gert Tinggaard Svendsen	*Rent-seeking and grandfathering: The case of GHG trade in the EU*
36/02	Philip Peck Knud Sinding	*Environmental and Social Disclosure and Data-Richness in the Mining Industry*
37/03	Urs Steiner Brandt Gert Tinggaard Svendsen	*Fighting windmills? EU industrial interests and global climate negotiations*
38/03	Finn Olesen	*Ivar Jantzen – ingeniøren, som beskæftigede sig med økonomi*
39/03	Finn Olesen	*Jens Warming: den miskendte økonom*
40/03	Urs Steiner Brandt	*Unilateral actions, the case of international environmental problems*
41/03	Finn Olesen	*Isi Grünbaum: den politiske økonom*